

Definice

Etika (z řeckého ethos – mrav), je filozofickou disciplínou která se zabývá zkoumáním mravní dimenze skutečnosti. Zkoumá mravně relevantní jednání a jeho normy Etika je jednou z disciplín praktické filozofie. Zabývá se teoretickým zkoumáním hodnot a principů, které usměrňují lidské jednání v situacích, kdy existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle. Hodnotí činnost člověka z hlediska dobra a zla. Na rozdíl od morálky, která je blíže konkrétním pravidlům, se etika snaží najít společné a obecné základy, na nichž morálka stojí, popř. usiluje morálku zdůvodnit. V rámci etiky se lze tedy zabývat různými typy morálek. Např. náboženskou, pozitivistickou atd.. Etika se dále dělí na další subdisciplíny: např..

Analytická, autonomní, deontologická, ekologická, feministická, heteronomní, individuální, profesní.

Morálka (z lat. moralitas, správné chování, od mos, moris - mrav) znamená celkovou představu správného chování a jednání ve společnosti. Tj. tzv. dobrými mravy. Od pravidel zdvořilosti (etikety) se liší tím, že se týká závažných a podstatných záležitostí společenského života, a zajímají ji i vnitřní procesy, ne pouze vnější chování nebo protokolární zdvořilosti, na druhé straně na rozdíl od práva se nedá soudně vymáhat, a za její porušení nepřicházejí sankce (potrestání). Nemá tedy justiční rozměr. Může se tedy říci, je to proti dobrým mravům, ale není to trestně postižitelné.

Etiketa (z fr. Étiquette) původně znamenala papírový lístek nebo štítek s nějakou informací, např. i na láhvi, která popisovala obsah. Stejně se označovaly i lístky se jmény, jimiž se u francouzského královského dvora určovalo místo u stolu, kam se má host posadit. Tento význam se pak rozšířil na pravidla zdvořilosti a dobrého společenského chování vůbec. I v tomto rozšířeném významu však etiketa znamená pravidla spíše zdvořilostní, jejichž porušení sice společnost odmítá, ale netrestá a vlastně ani neodsuzuje. Kdo porušuje etiketu, je nevychovaný a nezdvořilý, nemusí však být mravně špatný. Původně byla pravidla etikety nepsaná, později protokolární a sepsaná. Dodržováním etikety dává člověk najevo, že ví „co se sluší a patří“, a že i on tedy do daného sociálního prostředí patří. Předchází tím nedorozuměním, konfliktům, a zároveň se brání nežádoucí důvěrnosti. Etiketa je velmi konvenční záležitost a je tedy v každé společnosti a v každém prostředí odlišná. Přesto se téměř vždy ve všech kulturách soustřeďuje na několik hlavních

okruhů: držení těla a gest, oblečení a účesu k určitým příležitostem, pozdravy a gesta při setkání a loučení, chování při jídle, chování vůči osobám druhého pohlaví, chování vůči starším, gesta obecně, vedení řeči a téma rozhovoru. Není bez zajímavosti, že první příručku tohoto typu vzhledem k dětem vydal roku 1530 Erasmus Rotrdamský (*De civilitate morum puerilium*) – O dobrém chování dětí. V českém prostředí byla velmi populární příručka – Guth-Jarkovský : Společenský katechismus.

Netiketa (spojení slov net a etiketa)

Jedná se o pravidla chování na internetu. Definici netikety vytvořil S. Hambridge ze společnosti Intel. Smyslem netikety bylo vytvoření kultivovaného prostředí pro internetové diskuse, chat, videokonference a omezení šíření hoaxů, urážek a spamů. Apeluje se, na aktéry, aby si uvědomili, že na druhé straně je člověk a nikoli počítač.

Deskriptivní etika

Někdy též nazývaná popisná etika, nebo též komparativní etika, zkoumá přesvědčení lidí o morálce. Kontrastuje s normativní etikou, která předepisuje, jak by lidé měli jednat. Klade si otázku - Co si lidé myslí, že je správné? Popisná etika je formou empirického výzkumu postojů jednotlivců nebo skupin lidí. Jinými slovy, jedná se o rozdělení filozofické nebo obecné etiky, která zahrnuje pozorování morálního rozhodovacího procesu s cílem popsat tento jev. Ti, kdo pracují na popisné etice, mají za cíl odhalit přesvědčení lidí o takových věcech, jako jsou hodnoty, které činy jsou správné a špatné a které charakteristiky morálních činitelů jsou ctnostné. Vychází se zde převážně z pozitivismu. Výzkum popisné etiky může také zkoumat etické ideály lidí nebo to, jaké činy společnosti odměňují nebo trestají v právu nebo politice. Předpokládá, že kultura je generační a ne statické. Proto nová generace může přijít s vlastním souborem morálky a to se kvalifikuje jako etika určité generace. Popisná etika zohledňuje vývoj a snaží se dohlížet na to, zda etika stále zastává své místo ve společnosti. K představitelům možno zařadit L Kohlberga s jeho výzkumem mravních stadií. Kohlberg formuloval teorii o vývoji lidského morálního uvažování, na základě výzkumu. Kohlbergův výzkum lze klasifikovat jako popisnou etiku do té míry, do jaké popisuje skutečný morální vývoj lidských bytostí. Kdyby se naopak snažil popsat, jak by se lidé měli rozvíjet morálně, jeho teorie by zahrnovala normativní etiku.

Normativní etika

Normativní etika zkoumá standardy a pravidla pro správnost a nesprávnost jednání a chování. Klade si otázku, jak by se lidé měli chovat? Zaměřuje se na

ctnost a charakter. Představitelé jsou Aristoteles, Tomáš Akvinský, částečně také Kant, který osciluje mezi etikou svědomí a etikou povinnosti. Někdy se v tomto pojetí předpokládá, že morálka má nějakou zvláštní závaznou sílu v chování, a v sousloví "mělo by". Předpokládá se, že morálka na rozdíl od anomie vytváří ve společnosti charakterní typy a tyto charakterní typy lidí jsou opět šířitelé další morálky ve společnosti prostřednictvím svého příkladu. Představitelé tohoto směru si kladou si otázku vztahu svědomí a násilí, uvědomují si ale, že morální povinnost sama o sobě nemá příliš velkou moc nás zastavit, pokud necítíme povinnost. Morálka tedy nemusí mít žádnou závaznou sílu nad rámec běžných lidských motivací tváří v tvář konkrétní situaci a lidé musí být tedy motivováni k tomu, aby se chovali morálně. Vystává tedy otázka, jakou roli hraje rozum a logika při motivaci morálního chování. Kategorická imperativní perspektiva naznačuje, že správný rozum často vede ke konkrétnímu morálnímu chování. Člověk by se nemohl chovat morálně bez výčitek svědomí. Je potřeba sledovat procesy nebo okolnosti, které posilují nebo oslabují svědomí. Je třeba pracovat s pocitem cti nebo zahambení, k morálce mají být lidé vedeni, nelze spoléhat pouze na jejich vnitřní pohnutky. Svědomí si však nemůže osobovat žádný systém pro sebe a přesunout tak individuální zodpovědnost. Vytváření mravních zábran je stejně důležité jako vytváření prostoty pro mravní volbu. Je rovněž nutné zabývat se tím, proč u určitých lidí je svědomí málo rozvinuté nebo snad zcela chybí. K normativní etice se často odkazují nábožensky citící filozofové pro její určitý restriktivismus a možnou heteronomii.

Metaetika (meta z řečtiny – s, za)

Pravděpodobně nejteoretičtější etická disciplína, která jde formou transcendence a reflexe. Studium povahu, rozsah a významu morálního úsudku. Zatímco normativní etika řeší otázky typu "Co mám dělat?", hodnocení konkrétních postupů a principů a činností, metaetika se zabývá otázkami, "Co je dobro?" a "Jak můžeme zjistit, co je dobré z toho, co je špatné?", snaží se pochopit předpoklady, které jsou základem normativních teorií. Zabývá se podstatou dobra a zla, jak se tyto skutečnosti jeví a jakou mají podstatu. Zda může např. existovat dobro bez zla atd... Zastánci metaetiky tvrdí, že metafyzický popis morálky je nezbytný pro řádné hodnocení reálných dalších morálních teorií a pro praktická morální rozhodnutí; jiní berou v úvahu jiná jiných hlediska, a naznačují, že studium morálních úsudků o náležitých činech nás může vést ke skutečnému vysvětlení o povaze morálky. K hlavním otázkám tohoto směru patří –

Jaký je význam morálních pojmů nebo soudů? (sémantika)

Jaký je význam slov jako "dobrý", "špatný", "správný" a "špatný" (teorie hodnot+ sémantika)

Jaká je povaha morálních soudů? (ontologie)

Jsou morální úsudky univerzální nebo relativní. Jsou subjektivní povahy nebo objektivní. (závislé nebo nezávislé na subjektu)

Jak lze morální soudy podepřít nebo hájit? A čím. Lze např. pravdu hájit výjmečně lži ? (epistemologie)

Jak můžeme vědět, jestli je něco správného nebo špatného, pokud vůbec. (gnoseologie)

Vztah mezi absolutním a relativním.

Co znamená pojem obecné dobro a dobro pro nás. ?

Čím vším může být etika po individuum.

Hranice etiky – je možné být tak morální, až je to nemorální ?

Odkud se bere nemravnost ?

Pro vznikají dvojí měřítko v etickém rozhodování ?

Existuje nejvyšší ctnost, pravda ?

Metaetická teorie se na rozdíl od normativní etické teorie nesnaží hodnotit konkrétní volby jako lepší, horší, dobré, špatné nebo zlé; i když to může mít velké důsledky, pokud jde o platnost a význam normativních etických tvrzení. Odpověď na některou z výše uvedených otázek by sama o sobě nebyla normativním etickým prohlášením.

V rámci tohoto proudu můžeme sledovat některé další směry

Morální univerzalizmus je metaetický postoj, který předpokládá, že etický systém neboli univerzální etika platí univerzálně, tedy na všechny inteligentní bytosti bez ohledu na kulturu, rasu, pohlaví, náboženství, národnost, sexualitu nebo jiné charakterové rysy. Za zdroje nebo ospravedlnění tohoto systému lze považovat například za lidskou přirozenost, sdílenou zranitelnost vůči utrpení, empatii, svědomí, pocity studu, požadavky univerzálního rozumu, a vše, co je společné mezi stávajícími morálními kodexy, nebo společné prvky náboženství

(i když lze tvrdit, že tento není ve skutečnosti morální univerzálnost, protože mohou rozlišovat mezi bohy a smrtelníky). Morální univerzalismus je protichůdný postoj k různým formám morálního relativismu. Morální univerzalismus akcentuje společné, všelidské, globální hodnoty. K reprezentantům lze přiřadit Komenského, Konfucia, Exuperyho.

Morální pluralismus

Morální pluralismus tvrdí, že existují dva nebo více skutečné stupnice hodnot, stejně hodnotné a platné ale poznat jako takové je těžké, protože jsou nesrovnatelné, takže jakékoli stanovení priorit těchto hodnot je buď nekognitivní nebo subjektivní. Hodnotový systém pluralisty by například mohl tvrdit, že život jeptišky, tak život matky reprezentují skutečné hodnoty (v univerzalistickém smyslu), přesto jsou těžko slučitelné a neexistuje žádný čistě racionální způsob, který by stanovil, který je vhodnější. Morální pluralismus se obhájí individuálními rozdíly, a tím, že nelze vymýšlet např. individuální recept na štěstí pro všechny lidi, protože každý z nás vidí štěstí a cíl života v něčem jiném. Vymyšlení univerzálního systému by nepochybně znamenalo lámání lidských povah a mohlo by vést k totalitě. K představitelům patří I. Berlin.

Morální relativismus

trvá na tom, že všechny morální úsudky mají svůj původ buď ve společenských, nebo individuálních hodnotách (konsensus, společenská smlouva), a že neexistuje jediný standard, podle něhož by bylo možné objektivně posoudit morální pravdu. Morální relativisté obecně věří, že popisné vlastnosti pojmů jako "dobré" a "špatné", "ctnost a hřích" nepodléhají univerzálním kritériím pravdy, ale pouze společenským konvencím nebo osobním preferencím. Lidé tedy jednájí podle ověřitelných skutečností, nebo individuální etické zkušenosti s hodnotami a pokud budou mít některé společnosti nebo jednotlivci zásadní neshodu ohledně toho, co by člověk měl dělat na základě společenských nebo individuálních norem, a nelze o nich chtít rozhodovat pomocí nějakého nezávislého standardu hodnocení. Norma bude vždy společenská nebo osobní ale ne univerzální, na rozdíl například od vědeckých norem pro hodnocení teploty nebo pro určování matematických pravd.

Morální nihilismus

Morální nihilismus, známý také jako etický nihilismus, je názor, že nic nemá svou vnitřní morální hodnotu. Morální nihilista by mohl říci, že zabití někoho z

jakéhokoli důvodu není ze své podstaty ani morálně správné, ani morálně špatné. Morální nihilismus je třeba odlišit od morálního relativismu, který umožňuje, aby morální výroky byly vnitřně pravdivé nebo nepravdivé, ale morálním výroky nepřiručují žádné statické hodnoty pravdy. Morální nihilisté jsou morálními skeptiky, neboť lze znát pouze pravdivá prohlášení. Pravda a etika je však zde jen formou omylu. Za morálního nihilistu je často považován F. Nietzsche, který se rozhodl, že "je zapotřebí "kritiky morálních hodnot", že "hodnota těchto hodnot musí být zpochybněna". Rází pojem „ mimo dobro a zlo“ a nejvíce se k této věci vyjadřuje v knize Genealogie morálky , předpokládá , že morálka se rodí ne z pravdy nebo z lásky , ale z mocenského vztahu , nebo vůle k moci. Je tedy morálka otroků (kterou hluboce nesnáší a opovrhují jí) a morálka silných. Ironizuje ale automatické ztotožnění – mocný=bohatý=dobry, to by bylo příliš jednoduché a pohodlné. Smrt náboženství podle něj dává šanci vzniku nadčlověka , který neuznává pokoru , ani soucit , ale přemýšlí nad hodnotami, dává sám sobě zákony, není to ale pouhý požitkář, co jde jen za kořistí, přemýšlí , co dát životu výměnou, protože nechce zadarmo žít.

Deontologická etika

V morální filozofii je deontologická etika nebo deontologie (neznámá opak ontologie ale z řeckého deon-povinnost) normativní etickou teorií , že morální akce by měla být založena na tom, zda je tato akce sama o sobě správná nebo špatná podle řady pravidel, spíše než na důsledcích. Nejedná se tedy o pragmatický směr. Rozhodující jsou spíše motivy než výsledky. Někdy se označuje jako etika povinnosti nebo etika založená na pravidlech.

Deontologická etika může být v kontrastu s etikou ctnosti i pragmatickou etikou.

Má blízko k etice založené na úsudku. Obecnější smysl slova je zachován ve francouzštině, zejména v termínu code de déontologie (znamená etický kodex) v kontextu profesní etiky.

V závislosti na systému deontologické etiky lze brát v úvahu, morální povinnost která může vzniknout z vnějšího nebo vnitřního popudu, stejně jako může být souborem pravidel vlastním vesmíru (tzv. etický naturalismus), náboženskému právu, nebo soubor osobních nebo kulturních hodnot (z nichž každá může být v rozporu s osobními touhami). Kořeny deontologické etiky se nacházejí již ve starověkých kultrách 400 let př. nl.

Immanuel Kant a jeho systém etiky je považován za deontologický z několika různých důvodů. Kant tvrdí, že aby lidé mohli jednat morálně správným způsobem, musí jednat ze služby (pficht) Dále Kant tvrdí, že to nejsou

důsledky jednání, které je činí správnými nebo špatnými, ale motivy osoby, která provádí akci.

Kantův první argument začíná předpokladem, že nejvyšší dobro musí být dobré samo o sobě i bez dalšího zdokonalování. Něco je "dobré samo o sobě", když je toto vnitřně dobré; a bez dalšího zlepšování, když přidání této věci nikdy nezhorší situaci eticky. Kant pak tvrdí, že ty věci, které jsou obvykle lidmi považovány za dobré, jako je inteligence, vytrvalost a potěšení, však nedokážou být buď vnitřně dobré, nebo dobré bez evaluace. Potěšení se například napovrch zdá být dobré i bez zhodnocení, ale když se lidé těší při sledování, jak někdo trpí, situaci to jen eticky zhoršuje. Dospívá k závěru, že existuje snad jen jedna věc, která je opravdu od základu dobrá bez přívlastků ..

*Nic na světě - ba ani nic mimo svět – nemůže být koncipováno tak, aby bylo možné nazvat to dobrem bez zdokonalování, snad kromě **dobré vůle**.*

Kant pak tvrdí, že důsledky aktu ochoty nelze použít k určení, zda osoba má dobrou vůli; dobré důsledky by mohly vzniknout náhodou z akce, která byla ojedinele mohla být motivována touhou způsobit škodu, a špatné důsledky by mohly vzniknout z akce, která byla dobře motivovaná. Místo toho, tvrdí, že člověk má dobrou vůli, když "jedná z úcty k morálnímu zákonu." Lidé "jednají z úcty k mravnímu zákonu", když jednají nějakým způsobem, protože mají povinnost tak učinit. Tak, jediná věc, která je opravdu dobrá sama o sobě, je dobrá vůle, a dobrá vůle je jen dobrá, když se aktér rozhodne něco udělat, protože to je povinnost této osoby, tj. aktér definuje respekt jako pojem hodnoty, která snižuje sobectví.

Etický dopad mají samozřejmě i Kantovy imperativy

Nejznámější je – Nedělejte druhému, co nechceš, aby on dělal Vám. – mravnost bez dogmatu postavená na principu reciprocity. (podobně formulovanou myšlenku vyslovil před tím již Konfucius)

Jednejte vždy tak, aby se Vaše chování mohlo stát univerzálním zákonem.

Jednejte tak, že vždy zacházíte s člověkem, ať už ve své vlastní osobě nebo v osobě jiného, ne jako s prostředkem, ale jako s cílem. (pravděpodobně by Kant nesouhlasil s termínem „lidské zdroje“.)

Jestliže Kant tvrdil, že jediná naprosto dobrá věc je dobrá vůle, tak jediným určujícím faktorem, zda je akce morálně správná, je vůle nebo motiv osoby, která koná. Pokud jedná podle špatného maxima, například "budu lhát", pak je její jednání špatné, i když z toho vzniknou dobré důsledky.

Proto lež definována v Kantově pojetí jako záměrně nepravdivé prohlášení k jiné osobě nevyžaduje další podmínku, třeba, že musí poškodit jiného, (jak to často právníci vyžadují) . Proto lež vždy poškozuje jiného; ne-li nějakou lidská bytost, pak to přesto poškozuje lidstvo obecně. Všechny praktické zásady práva musí obsahovat tedy přísnou pravdu.... Je tomu tak proto, že by takové výjimky zničily univerzálnost, kvůli níž samy zásady nesou název. .

Etika založená na ctnostech

Jedno z tradičních etických pojetí. Ctnost chápeme jako zdatnost reagovat na etické a sociální podněty, případně etická dilemata. Etika ctností vychází z toho, že se člověk rozhoduje podle relativně stabilních postojů, ctností – tj. mravních hodnot a vytvořeného charakteru. Ctnosti je třeba výchovou vštěpovat a interiorizovat. Aristoteles, rozlišil několik druhů ctností – ctnosti založené na úsudku a rozumu, jež vedou k moudrosti, a ctnosti založené na vůli která, která směřuje jednání. Jednou ze základních ctností je uměřenost, tj. schopnost ovládat své vášně. Míru uměřenosti určuje rozum. Správná vůle se upevňuje zvykem. Obsahově tedy můžeme mluvit o vymezení ctnosti podle míry, tak jinak jako hledání cesty mezi dvěma krajnostmi. (např. statečnost je jistě ctností, ale pokud je zdeformována až tak daleko, že slouží brutalitě, ctností být přestává, stejně tak práce je ctností a přináší hodnoty, ale pokud je zdeformována až k otročké práci, již o ctnosti mluvit nemůžeme). Po stránce obsahové můžeme mluvit o tom, do jaké míry se ctnost vztahuje k obecnému nebo nejvyššímu dobru. T. Akvinský rozlišuje mravní ctnosti tj. rozumnost, spravedlivost, statečnost, uměřenost a dále ctnosti teologické tj. víru, naději, lásku. Vtradičním pojetí se chápou jako ctnosti po nejvíce, statečnost, věrnost, pravdomluvnost, v moderním pojetí se mluví občanských ctnostech, např. vlastenectví, hospodárnost, ohleduplnost. Ctnosti se zpravidla váží k fyzické osobě, ale setkáme se i s formulacemi např. pohanění cti republiky nebo profese. Viz tzv. retribuční dekret prezidenta Beneše.

Viz zde –

Směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. listopadu 1945 č. B-2220-23/11-45-1/2, ku provedení dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti (č. 607 Úředního

listu 1945). Podle § 1, odst. 3 dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti a podle § 1, odst. 2 vládního nařízení ze dne 5. května 1945, č. 4 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů, ve znění vládního nařízení ze dne 7. srpna 1945, č. 44 Sb., vydávám tyto směrnice: (1) Za účelem konečného provedení očisty veřejného života pověřují se bezpečnostní komise, zřízené u místních národních výborů, aby u sebe soustředily všechna udání, jež se v obci vyskytnou a obsahují podezření z činů trestných a) podle dekretu presidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, případně podle dekretu presidenta republiky č. 17/1945 Sb., o Národním soudu, nebo b) podle dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti (2) Došlá udání (trestní oznámení) předloží místní národní výbor (bezpečnostní komise) - pokud se tak již dříve nestalo - okresnímu národnímu výboru (bezpečnostní komisi). (3) Zjistí-li okresní národní výbor (bezpečnostní komise) z trestního oznámení nebo během řízení, že jde o čin trestný soudem, odstoupí spis příslušnému soudu. (4) Vyplývá-li z trestního oznámení, že je dána skutková podstata činu trestného podle dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění **proti národní cti**, provede bezpečnostní komise okresního národního výboru potřebné šetření, po případě zvláštní vyšetřující komisi. Vyšetřené případy předloží pak trestní komisi (odstavec 9). (5) Trestní řízení podle tohoto dekretu lze zavést jen proti československému státnímu občanu české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti, který se provinil způsobem uvedeným v § 1, odst. 1 dekretu, a pokud jde o delikty uvedené v odstavci 11, písm. g) a ch) těchto směrnic a jim podobné i proti občanu kterékoli národnosti a státní příslušnosti. (6) Dobou zvýšeného ohrožení republiky (§ 1 dekretu) se rozumí doba od 21. května 1938 do dne, který bude určen vládním nařízením. (7) Pro podezření z činů trestných podle dekretu presidenta republiky o trestání některých provinění proti národní cti není podle platných předpisů zajišťovací vazba přípustná. (8) K provedení trestního řízení je příslušným okresní národní výbor podle místa spáchaného činu a nezavede-li řízení, je příslušným okresní národní výbor, který nejprve nabyl vědomosti o spáchaném činu. (9) Trestní pravomoc, příslušející okresnímu národnímu výboru, vykonává jeho jménem čtyřčlenná trestní komise nalézací, kterou volí okresní národní výbor přihlížeje k tomu, aby alespoň jeden z členů komise byl znalý práva (dosáhl doktorátu práv nebo složil všechny předepsané státní zkoušky). Jest dbáti toho, aby dodržáním formálních náležitostí řízení bylo obviněnému znemožněno napadati nález po této stránce. (10) Nepřístojné chování, urážející cítění českého nebo slovenského lidu (§ 1, odst. 1 dekretu) je zejména: a) hlášení se k německé nebo maďarské národnosti, nemělo-li již za následek ztrátu československého státního občanství podle § 1, odst. 4 ústavního dekretu presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945, č. 33 Sb., nebo vědomé podporování odnárodňovacích snah Němců nebo Maďarů, b) politická spolupráce s Němci nebo Maďary, jakož i členství ve fašistických organizacích, jednal-li pachatel s obzvláštní horlivostí, překročuje tak ve značné míře normální rámec svých členských povinností. Seznam fašistických organizací je uveden v příloze těchto směrnic; c) propagování, obhajování, vychvalování nebo podpora nacismu, fašismu nebo antisemitismu, d) schvalování, podpora nebo obhajování nepřátelských projevů nebo činů nacistů, fašistů a českých nebo slovenských zrádců, e) odborná

spolupráce s Němci, Maďary a s českými nebo slovenskými zrádci, přesahující meze průměrného nařízení výkonu (iniciativní a mimoslužební návrhy, příkazy na zvýšení pracovní výkonnosti apod.), f) ucházení se o povýšení, vyznamenání, odměny, služby a jiné výhody u německých nebo maďarských úřadů nebo funkcionářů, nebo poskytování úplat a různých jiných výhod okupantům, g) zneužívání postavení na vedoucím místě, dosaženého pomocí okupantů, k získání nebo zabezpečení osobního prospěchu přísluhováním okupantům na úkor podřízených, h) společenský styk s Němci nebo Maďary v rozsahu přesahujícím míru nezbytné nutnosti, jakož i hospodářský styk s Němci nebo Maďary, přesahující tuto míru za účelem dosažení nadprůměrného obohacení a směřující k vědomému podporování okupantů, ch) týrání, urážení nebo terorizování Čechů a Slováků, spáchané ve službách nebo v zájmu okupantů nebo ve snaze zalíbiti se jim, (11) Předpokladem trestnosti je, že činem bylo vzbuzeno veřejné pohoršení. Pokud toto veřejné pohoršení nemusilo být vzbuzeno již povahou činu samého, jak je tomu u deliktů uvedených v odstavci 10 pod písm. a)- d), f), g) a ch), dlužno je zjistiti (a to pokud možno v souvislosti se zjišťováním skutkové podstaty trestného činu) objektivními důkazními prostředky, např. výslechem osob z prostředí, v němž obviněný žil nebo pracoval. (12) Od trestního stíhání buď upuštěno, byl-li čin spáchán pod nátlakem nebo lze-li bez průtahů prokázati, že pachatel jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojencům nebo jinému obecnému zájmu, nebo s úmyslem zabrániti národní, rasové nebo politické persekuci jednotlivce, nebo že se pachatel svou pozdější činností zasloužil o osvobození republiky z nepřátelské moci, nebo o nápravu, nebo o zmenšení zla nepřitelem způsobeného a že po svém obrácení na cestě povinnosti už vytrval. Tohoto ustanovení však nelze použít, převyšuje-li škoda pachatelem zaviněná neúměrně účel jím sledovaný. (13) Trestní řízení nutno prováděti urychleně se zřetelem k tomu, že činy spáchané před účinností tohoto dekretu se promlčují v šesti měsících ode dne, kdy tento dekret nabyl účinnosti. Zemský národní výbor jest v rámci své dozorní pravomoci oprávněn přidržovati okresní národní výbory k plnění této povinnosti, po případě dá podnět k použití ustanovení § 1, odst. 4 nebo § 5 vládního nařízení ze dne 5. května 1945, č. 4 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů, ve znění vládního nařízení ze dne 7. srpna 1945, č. 44 Sb. (14) Pachatele lze potrestati podle míry zavinění a) veřejným pokáráním b) pokutou c) pokutou a veřejným pokáráním d) vězením e) vězením a veřejným pokáráním f) pokutou a vězením g) pokutou, vězením a veřejným pokáráním. (15) Trest veřejného pokárání se provede tím způsobem, že se pravoplatný nález, kterým byl uložen trest veřejného pokárání, veřejně vyvěsí nebo jinak veřejně vyhlásí v obci, v níž potrestaný bydlí, a po případě i v obci, v níž byl čin spáchán. (16) Byl-li vedle pokuty uložen i trest na svobodě, nesmí trest na svobodě spolu s náhradním trestem vězení přesahovati jeden rok. Do trestu na svobodě se započítává doba, po kterou byl pachatel zajištěn (ústavní dekret presidenta republiky č. 137/1945 Sb., o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční). (17) Trestní nález musí být vydán písemně, býti řádně odůvodněn a opatřen poučením o opravném prostředku. O odvolání rozhoduje zemský národní výbor. Trest může být vykonán až poté, kdy trestní nález nabyl moci práva. To platí i o trestu veřejného pokárání. (18) Tyto směrnice jsou pro národní výbory závazné (§ 1, odst. 3 dekretu č. 138/1945 Sb.). Ministr vnitra: V. Nosek v. r.

Situační etika

Zastává postoj, že morální rozhodování je kontextové nebo závislé na vlivu okolností. Morální úsudky musí být tvořeny v rámci celé situace a na všechny normativní rysy situace je třeba pohlížet jako na jeden celek. Tedy okolnosti jsou stejně důležité jako motiv nebo výsledek. Jednání, které by bylo za běžných okolností trestné, za situace nutné obrany nebo krajní nouze trestné přestává být. Situační etika vznikla z námitek jak vůči morálnímu absolutismu (názor, že existují pevné univerzální morální zásady, které mají závaznou autoritu za všech okolností), tak morální relativismus (názor, že neexistují žádné pevné morální zásady vůbec). Například, pokud se člověk drží absolutní nesprávnosti potratu, pak nikdy nedovolí potrat, bez ohledu na okolnosti, za kterých dochází k těhotenství. Taková absolutní pozice nevěnuje pozornost složitosti a jedinečnosti každé situace a může mít za následek bezcitný způsob řešení problému např. v případě předcházejícího znásilnění. Na druhou stranu, pokud neexistují vůbec žádné zásady, pak rozhodnutí je redukováno pouze, na to, co se rozhodneme udělat v daném okamžiku, bez skutečných morálních důsledků, zpravidla pod vlivem osobní libovůle bez závazků. K představitelům by patřil J.F. Fletcher, jenž nesl silnou spřízněnost s verzí pragmatismu navrženou americkým filozofem, a pedagogem Johnem Deweyem, který charakterizoval tento postoj jako "instrumentalismus". Tento směr je ovšem dost vnitřně nesourodý a zahrnuje představitele od existencialistů, kteří tvrdí, že se nedá rozhodovat pokud nezažijeme totéž v podobné situaci, až po progresivity a zastánce eutanazie.

Pozice ideálního pozorovatele

je meta-etický názor, který tvrdí, že etické úsudky vyjadřují pravdivá tvrzení o postojích hypotetického ideálního pozorovatele. Jinými slovy, ideální teorie pozorovatelů říká, že etické úsudky by měly být vykládány jako výroky o úsudcích, které by učinil neutrální a plně informovaný pozorovatel. Ideální pozorovatel by měl splňovat téměř ideální následující specifické vlastnosti: vševědoucnost, pokud jde o fakta, všerozmanitost, nezaujatost, důslednost a psychickou normálnost ve všech ohledech. Úplné znalosti morálky se nerodí ze

sebe, ale jsou to vznikající vlastnosti určitých požadavků. Existují proto rozumná omezení rysu vševědoucnosti, pokud jde o nemorální fakta. Například, aby morální úsudek o případu krádeže nebo vraždy na Zemi není nutné vědět vše např. o geologických událostech v paleocénu. K teorii ideálního pozorovatele se hlásí liberálové, ale častěji tento termín nahrazují realističtějším a právně uchopitelnějším pojmem rozumné osoby.

Reciprocita svědomí

V etice hraje významnou roli svědomí. V křesťanském pojetí je to zákon vepsaný Bohem do lidských srdcí „imago Dei“ v nás. Každý má svědomí, které je zároveň cestou k poznání přirozeného zákona a také Boží existence. Svědomí je zároveň společné všem kulturám.

V sekulárním pojetí je svědomí založeno na interiorizaci, svobodě a poznání dobra, vychází z toho, co nás naučila společnost, případně z pudů apod.

Svědomí je vysoce univerzálním činitelem a vytváří základ mravní argumentace napříč kulturami. David Hume a pokračovatelé započali éru, kdy dobro a zlo není rozlišováno rozumem, ale citem. Paradoxně se zde navazuje na romantiky. Stejně lze rozpoznat afekty – přímé a nepřímé. Kdo se ale řídí jen citem, nemusí být mimo. Problém je v tom, že když se vcítím do druhých, budu jednat jako oni. A třeba i špatně. Lidé mají strach jít proti davu, jsou rádi v davu. Jak potom ale mohou lidé poznat, že je něco špatně?

Immanuel kant naopak city zavrhl a kladl důraz hlavně na rozum a úsudek. Díky rozumu mohu lépe poznat své okolí. Ale je nutné, bych poznal svého přítele, musím jej nejprve nenávidět nebo milovat, abych jej nezávisle posoudil. Jak můžu cítit něco k lidem, kteří jsou třeba na druhém konci světa? Jak se mě může dotýkat dění na druhém konci světa? Jak zde funguje soucit?

V některých situacích ale naše morální souzení nenásleduje cítění. Někomu přeji vše špatné, ale když se mu to stane, soucím s jeho bolestí. Člověka je také možno motivovat rozumem, ale jeho motivace není tak silná jako citová. Morální soudy mají povahu složitou. Morální vývoj je podmíněn jak citovým, tak i rozumovým vývojem. Člověk zakrnělý v citech nedosáhne plného morálního vývoje. Dochází k tomu třeba v prostředí, kde dítě vyrůstá v dítě v deprivaci a nemá citové vazby.

Svědomí

Projev svědomí se manifestuje, když se projeví náš vnitřní éthos. A může se postavit třeba proti celospolečenskému étosu. (Viz např. hra Antigona.) Dříve bylo pojímáno jako vnitřní hlas boží. Ten bylo třeba poslechnout. Dnešní pohled je více psychologický. Některé lidé jej mají tak silné, že nejsou schopni sami se sebou žít. Nesou na všem takovou vinu, že jim ji nikdo nemůže sejmut. Člověk

však může v citovém a morálním vývoji naopak zakrnět a netrápí jej třeba ani vražda. Velmi vnímavé jsou při svém vývoji děti. Neměly by být brány na lehkou váhu, protože jejich nevinný vnitřní hlas bývá často ten správný, ale my je výchovou zkazíme.

Tomáš Akvinský zastává názor, že svědomí je aplikací znalostí na určitou situaci. Rozlišuje svědomí následné a předchozí. Předchozí je důležitější a určuje naše morální chování. Naše svědomí má podle něj tři roviny:

1. synderesis – základní rovina člověku vrozená, nejobecnější, člověk ví, že by měl dobro konat a neublížovat druhým lidem
2. sapientia – rovina moudrosti
3. scientia – rovina konkrétního vědění

Všichni lidé mají podle tohoto tvrzení tuto skutečnost podobně nastavenou. Ale u každého se projeví podmínky jinak. U člověka tak není možná libovůle. Vše je podřízeno všeobecnému zákonu vesmíru. Člověk se na něm podílí na základě přirozeného zákona. K čemu má pak člověk sklon, to má tendenci považovat za dobré. A to má povinnost uskutečnit.

- nejzákladnější je zachování si života, to má podobné vše živé, nejen lidé
- rozmnožování je společné také, výchova potomků patří k tomu
- třetí je čistě lidské – je to sklon žít ve společnosti a poznat pravdu o bohu

Tento přirozený zákon je u všech lidí stejný, čím víc ale jdeme k jednotlivostem, tím víc můžeme selhat – každý tedy příkázání zákona vykoná jinak. Pokud má někdo špatné návyky, tak už mu to nepříjde. Prapůvodně byl dobrý, ale když se někdo naučí žít špatně, pak už se nikdy nenapraví.

Svědomí je velmi niternou záležitostí. Ale při společenské praxi není do člověka vidět, takže je daleko hůře posuzován čin vykonaný, než pouhé myšlení. Ale právě ta myšlenka je základ špatného činu. Ta je údajně horší než čin samotný.

Lze etiku zkoumat empiricky aneb etická dilemata ?

Dilema znamená rozhodnutí mezi dvěma alternativami . může se vyskytnout v těchto podobách

Mezi dobrou a dobou možností (bezkonfliktní)

Mezi dobrou a špatnou

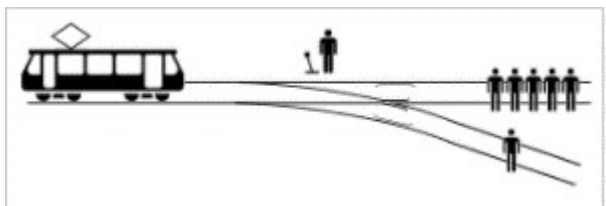
Mezi špatnou a špatnou (volíme menší zlo)

Neřešitelná situace (double blind) – cokoliv uděláme, zničíme sebe nebo někoho , na kom nám záleží, poškodíme automaticky tedy i sebe – např. Sofiina volba.

Sociální a morální psychologie se pokouší simulovat situace, nejznámější je případ tzv. dilematu s tramvají nebo trolejbusem.

Problémem neřízené tramvaje se zabývá řada myšlenkových experimentů v etice a psychologii, které zahrnují stylizovaná etická dilemata, zda obětovat jednu osobu, aby se zachránil větší počet lidí na úkor jiných, nebo zdali obětovat menší počet na úkor většího. Názory na etiku každého scénáře lze ukázat na citlivých detailech příběhu, které se mohou zdát zdánlivě nepodstatná nebo abstraktní . Otázka formulování obecného principu, který může vysvětlit rozdílné morální v různých variantách příběhu, byla v roce 1976 publikována americkou morální psycholožkou Judith Jarvis Thomsonovou pod názvem "trolley problem".

Viz obr.

Po železničních kolejích se řítí tramvaj s porušenými brzdami. Před námi je pět lidí pracujících v úzkém koridoru, není kam uhnout. Vůz míří přímo k nim. Stojíte v určité vzdálenosti od zastávky, vedle páky vyhybky. Pokud zatáhnete za tuto páku, tramvaj se odkloní na jinou kolej . Nicméně, zjistíte, že je tam stojí jedna osoba v trati. Máte dvě možnosti:

Nedělat nic, a nechat tramvaj zabít pět lidí na hlavní trati. (tj. nezasahovat do osudu)

Nebo zatáhnout za páku, a odklonit vůz na boční kolej, kde zabije jen jednu osobu.

Scénář existoval již ale dříve v jiných podobách, psycholog Frank Chapman Sharp zařadil podobné téma do morálního dotazníku, který byl poskytnut vysokoškolákům na University of Wisconsin v roce 1905. V této variantě, vyhýbkář řídil vyhýbku, a osamělý jedinec, které měl být obětován (nebo ne), bylo dítě.

Od roku 2001 byl problém s tramvají a jeho varianty široce využívány v empirickém výzkumu morální psychologie. Situace se také staly tématem populárních knih. Problém nastává též v současnosti v diskusi o etice a konstrukci autonomních vozidel, která mohou vyžadovat programování, aby si vybrala, koho nebo co obětovat, když se už kolize zdá být nevyhnutelná.

Podobných témat existuje celá řada. Předpokládejme, že soudce je konfrontován s výtržníky požadujícími, aby byl nalezen viník určitého trestného činu, a jinak hrozí, že se sami pomstí určité části komunity, rukojmím. Skutečný viník je neznámý, soudce vidí sám sebe jako osobu schopnou zabránit krveprolití pouze tím, že odsoudí nějakou nevinnou osobu a nechá ji popravit. Vedle tohoto příkladu je umístěn další, ve kterém pilot, jehož letadlo se chystá k havárii se rozhoduje, zda řídit pád letadla do více nebo méně obydlené oblasti. (reálný příběh Concordu).

Eticky utilitární pohled tvrdí, že je povinné nasměřovat vůz na trať s jedním mužem na ní. Podle klasického utilitalismu by takové rozhodnutí bylo nejen přípustné, ale morálně řečeno lepší variantou (druhou možností by nebyla žádná akce). Alternativním názorem je, že vzhledem k tomu, že morální křivdy se již gmorální křivdě, což činí člověka částečně zodpovědným za smrt, za kterou by jinak nikdo nebyl zodpovědný. Odpůrce akce může také poukázat na nesrovnatelnou hodnotu individuálních lidských životů.

Empirické nálezy situace

V roce 2017 skupina vedená Michaelem Stevensenem provedla první simulovaný experiment s tramvají, kde byly subjekty umístěny na simulátoru , a v tom, co považovaly za reálnou situaci , a ukázalo se , že velká část účastníků nezasáhla do situace . Rozdíl oproti dřívějšímu, nebo neochota zasahovat do osuduu jiných ?

Problém s tramvají byl předmětem mnoha průzkumů, v nichž se přibližně 90% respondentů rozhodlo zabít jednoho a zachránit pět. [27] Pokud se změní situace, kdy ten, který byl obětován pro pět, byl příbuzným nebo romantickým partnerem, je mnohem méně pravděpodobné, že respondenti budou ochotni obětovat svůj život.

Obecné výsledky ukazují, že 69,9% profesionálních filozofů a respondentů by v případě problému s tramvají změnilo dráhu tj. (obětovalo jednoho jedince, aby zachránil pět životů). 8% by se nepřepnul a zbývajících 24% mělo jiný názor nebo nemohlo odpovědět.

Kritika experimentu

Škodlivý pro lidskou psychologii. Není vhodné se takto vtírat takto lidem do svědomí Experiment pouze předstírá etické scénáře. Ale "Pokud jsem proti své vůli vtažen do situace, kdy lidé zemřou, a nemám schopnost to zastavit tak , jak by to byla moje morální volba mezi smysluplně odlišnými možnostmi, na rozdíl od hororové show , tak jsem se právě dostal do situace ohrožení identity a rizika sebevraždy .

Proto POZOR na téma psychické bezpečnosti dříve, než začnete hrát „ sociální hry“ typu „máte pouze jedno srdce a 3 potenciální pacienty v podobném stavu různého věku“. Uvědomte si , že leckdo může mít blízkého svého v podobném stavu!!

Bude etiku řídit kybernetika ?

Problémy podobné tomuto problému tramvaje vznikají při návrhu softwaru pro ovládání autonomních automobilů. Očekávají se situace, kdy se potenciálně smrtelná srážka jeví jako nevyhnutelná, ale ve kterých rozhodnutí, která učinil software vozu, například kdo nebo do čeho narazit, mohou ovlivnit podrobnosti smrtelného výsledku. Měl by například software více nebo méně oceňovat bezpečnost cestujících v autě více, než potenciálních obětí mimo auto?

Literatura:

Anzenbacher, A., *Úvod do etiky*, Zvon, Praha 1994

Fletcher, J., *Situační etika*, Kalich, Praha 2009

Habáň, P. M. *Přirozená ethika*. Olomouc: Krystal, 1944.

Judith Jarvis Thomson, *Killing, Letting Die, and the Trolley problem*, *The Monist* (1976)

Moravec, V. *Etika a česká média* (in sb. *10 let v českých médiích*, Portál, Praha 2005)

Scruton, R. (2017). *On Human Nature* (1st ed.). Princeton. 2017, ISBN 978-0-69118304-9

Thompson, M. *Přehled etiky*, Portál, Praha 2001

Otázky :

Ke kterému typu etiky se přikláníte – zdůvodněte .

Formulujte nějaké etické dilema a pokuste se nastínit jeho řešení v konkrétní vyučovací hodině.

Jaké postupy byste zvolili, kdybyste chtěli zjistit etickou orientaci u žáků

Domníváte se , že etickou výchovu lze známkovat nebo byste volili jiné formy hodnocení